

1. Februárový prevrat 1948 a uchopenie moci

Vývoj politických pomerov na Slovensku po 2. svetovej vojne, v obnovennej Československej republike, určovalo súperenie dvoch politických strán, Komunistickej strany Slovenska a Demokratickej strany. Vo voľbách v máji 1946 zvíťazila Demokratická strana, ktorá získala zhruba dvojnásobne viac hlasov ako KSS. Tá formálne pôsobila ako samostatná politická strana, v skutočnosti sa však riadila politickou líniou Komunistickej strany Československa, oficiálne pôsobiacej v českej časti republiky; KSS bola akousi „filiálkou“ KSČ pre Slovensko. Spoločný postup oboch strán s cieľom oslabiť dôsledky volebného víťazstva Demokratickej strany názorne demonštrovalo presadzovanie tzv. tretej pražskej dohody, ktorá ďalej oslabovala pozície slovenských národných orgánov na prospech orgánov celoštátnych, a pretože najsilnejšie pozície v nich mala po volebnom víťazstve na Slovensku práve Demokratická strana, bolo to súčasne oslabovanie jej postavenia. Spoločný postup KSČ a KSS v tejto otázke podporovali všetky české nekomunistické politické strany; Demokratická strana bola donútená takýto postup akceptovať.

Začiatkom jesene 1947 „odhalili“ komunistické štruktúry v rezorte vnútra protištátne sprisahanie na Slovensku, do ktorého boli údajne zapojení aj niektorí vedúci predstavitelia DS. Vykonštruované obvinenia smerovali k diskreditácii celej strany, kriminalizácii jej činnosti a oslabeniu postavenia v zastupiteľských a vládnych orgánoch, respektíve aj jej rozvratu. Tento úder Demokratická strana vydržala, no jej pozície sa oslabili, vnútorne bola otrasená a prejavovali sa v nej vnútorné rozpory. Vedenia českých politických strán, národnosocialistickej a lidovej, si začínali uvedomovať, hoci neskoro, potrebu spoločného postupu s Demokratickou stranou proti pochodu komunistov k moci. Keď ministri za národnosocialistickú a lidovú stranu podali 20. februára 1948 na protest proti personálnemu postupu komunistického ministra vnútra demisiu, po určitom váhaní sa k nim pripojili aj všetci štyria členovia vlády za Demokratickú stranu. Prepukla vládna kríza, ktorá vyústila do uchopenia moci komunistami.³

Na Slovensko bola vládna kríza prenesená umelo a politicky účelovo, nevyplývala z tamojšej situácie. Hoci povereníci za Demokratickú stranu v Zbore povereníkov demisiu nepodali, Gottwaldovo oznámenie vede-

³ K problematike vývoja v Československu a na Slovensku v rokoch 1945 – 1948 už bolo publikovaných veľa prác. Okrem prác K. Kaplana (pozri zoznam použitej literatúry) možno spomenúť najmä BARNOVSKÝ, M.: Na ceste k monopolu moci. Mocenskopolitické zápasy na Slovensku v rokoch 1945 – 1948. Bratislava 1993; LETZ, R.: Slovensko v rokoch 1945 – 1948. Na ceste ku komunistickej totalite. Bratislava 1994; RYCHLÍK, J.: Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1945 – 1992. Bratislava 1998, s. 11 – 111; JABLONICKÝ, J.: Podoby násilia. Bratislava 2000.